

Advancing Renewable
Energy Communities

IEVADS

Ir sākusies enerģijas kopienu veidošanās, paātrināsim to!

Neskatoties uz to, ka tiesību normu par atjaunojamās enerģijas kopienām (turpmāk tekstā - AEK) un iedzīvotāju enerģijas kopienām (turpmāk tekstā - IEK) pārņemšana ES dalībvalstu nacionālajā likumdošanā notiek lēni, vienlaikus varam redzēt, ka tajās valstīs, kurās jau ir izveidots AEK un IEK tiesiskais ietvars, šobrīd **noris vai tiek uzsāktas daudzas būtiskas iniciatīvas**. Lai gan vairums pašreiz norisošo pasākumu ir pilotprojekti, kuri veic inovatīvu risinājumu izmēģināšanu tā saukto normatīvā regulējuma smilškastu ietvarā, gūstot no tām labumu, ir skaidri redzams, ka visā Eiropā vietējās pārvaldes iestādes, tostarp pašvaldības, iedzīvotāji, MVU un citi enerģijas tirgus dalībnieki uzsāk vērienīgus projektus, gaidot AEK nacionālo veicinošo ietvaru pieņemšanu un atbalsta programmu izstrādi un uzsākšanu.

Lēnajam tempam, kurā rit ES direktīvu tiesību normu pārņemšana valstu nacionālajā likumdošanā, ir vairāki iemesli, kas saistīti gan ar izmaiņām valdībās, gan ar to, ka **enerģijas kopienu jautājumi skar vairākas regulējuma jomas**, jo īpaši patērētāju aizsardzību un infrastruktūras izmantošanas noteikumus, tostarp kārtību, kādā piegādātāji un tīkla operatori iekasē maksu par piegādāto elektrību un sniegtajiem pakalpojumiem. Dažādās funkcijas, ko enerģijas kopienas var uzņemt, tostarp darbojoties kā enerģijas piegādātāji vai pakalpojumu sniedzēji, ietilpst elektroenerģijas tirgus regulēšanas kompetencē un ir plašākas par AEK un IEK darbības primāro mērķi – saražot enerģiju saviem biedriem (aktīvais lietotājs). Līdz ar to nacionālie regulatori īpaši vērtīgi

attiecas pret jaunu uzņēmējdarbības un organizācijas modeļu un pakalpojumu sniegšanas veidu ieviešanu, kuru rezultātā elektroenerģijas tirgus kļūst sarežģītāks. Jāņem vērā arī jaunās tirgus funkcijas, tīkla pakalpojumu tarifu sarežģītā struktūra, kā arī datu aizsardzības un kibernetikas prasības.

Autori: Artūrs Hinšs [Arthur Hinsch],
Karstens Rotbalers [Carsten Rothballer],
ICLEI Europe.

Redaktors: Lūsija Rasela [Lucy Russell],
ICLEI Europe.

**Sagatavots, pamatojoties uz COME RES
projekta 4.1. nodevumu,** Johannes Folmers
[Johannes Volmer], BBH.

Pārskata sagatavošanā piedalījās: Mikhaēls
Krūgs [Michael Krug], Berlīnes Brīvā
Universitāte, Stavroula Papa [Stavroula
Pappa], REScoop.eu, Poujans Maleki
[Pouyan Maleki], ECORYS, un Mateo
Dzulianello [Matteo Zulianello], RSE (COME
RES Konsultatīvās padomes dalībnieks).

Tulkojums un redakcija latviešu valodā:
Māra Sosāre, Aija Zučika, LVIF, Ivars
Kudreņickis, Gaidis Klāvs, FEI.

Lēnajam tempam, kurā rit ES direktīvu tiesību normu pārņemšana valstu nacionālajā likumdošanā, ir vairāki iemesli, kas saistīti gan ar izmaiņām valdībās, gan ar to, ka enerģijas kopienu jautājumi skar vairākas regulējuma jomas, jo īpaši patērētāju aizsardzību un infrastruktūras izmantošanas noteikumus, tostarp kārtību, kādā piegādātāji un tīkla operatori iekasē maksu par piegādāto elektrību un sniegtajiem pakalpojumiem. Dažādās funkcijas, ko enerģijas kopienas var uzņemties, tostarp darbojoties kā enerģijas piegādātāji vai pakalpojumu sniedzēji, ietilpst elektroenerģijas tirgus regulēšanas kompetencē un ir plašākas par AEK un IEK darbības primāro mērķi – saražot enerģiju saviem biedriem (aktīvais lietotājs). Līdz ar to nacionālie regulatori īpaši vērīgi attiecas pret jaunu uzņēmējdarbības un organizācijas modeļu un pakalpojumu sniegšanas veidu ieviešanu, kuru rezultātā elektroenerģijas tirgus kļūst sarežģītāks. Jāņem vērā arī jaunās tirgus funkcijas, tīkla pakalpojumu tarifu sarežģītā struktūra, kā arī datu aizsardzības un kiberdrošības prasības.

COME RES novērtējuma, - vairākas dalībvalstis ir virzījušās uz priekšu AEDII nosacījumu ieviešanā. Šajā politikas pārskatā ir sniegts īss apskats par pašreizējo stāvokli saistībā ar AEDII pārņemšanu COME RES valstīs, konkrēti Vācijā, Itālijā, Beļģijā un Spānijā. Detalizēts progresa novērtējums par visām COME RES valstīm vēl top un plašāku ieskatu par to var gūt, izmantojot COME RES partnera [REScoop.eu](https://rescoop.eu) publicētos Direktīvu transponēšanas izsekošanas rīkus, kā arī [**Eiropas Kopienas Enerģētikas koalīcijas**](#) tīmekļa vietni.

VĀCIJA

Divus mēnešus pēc vispārējām vēlēšanām, kuras notika 2021. gada septembrī, Vācijas topošā sociāldemokrātu (SPD), brīvo demokrātu (FDP) un Zaļās partijas "luksofora" koalīcija nāca klajā ar savu koalīcijas līgumu ar nosaukumu "Uzdrošināšanās panākt lielāku progresu – brīvības, tiesiskuma un ilgtspējas aliance". Līgums paredz pakāpeniski pārtraukt ogļu izmantošanu jau 2030. gadā, vienlaikus saglabājot virzību uz plānoto kodolenerģijas izmantošanas pārtraukšanu 2022. gadā un atjaunojamo energoresursu izmantošanas visaptverošu liela mēroga paplašināšanu. Koalīcijas līgums raida arī daudzsološus signālus AEK attīstībai.

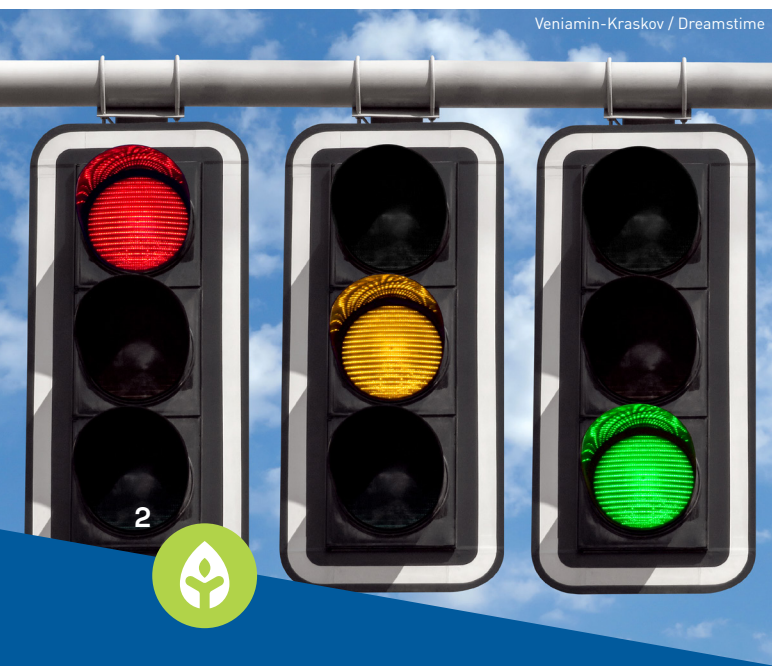
Jaunā valdība plāno palielināt atjaunojamās enerģijas kopējo jaudu, lai tās daļa valsts elektroenerģijas ražošanā 2030. gadā sasniegtu 80%. Lai sasniegtu šo mērķi, 2% no valsts sauszemes teritorijas tiks rezervēti vēja enerģijai (pašlaik ir rezervēti 0,9%). **Koalīcijas līgumā arī paredzēts, ka pašvaldības gūst finansiālu labumu no vēja turbīnām un lielākiem uz zemes novietotiem saules PV parkiem, kas uzstādīti to administratīvajās teritorijās.** Tur, kur vēja parki jau ir izveidoti, ir jābūt iespējai nomainīt vecās vēja turbīnas pret jaunām bez laukietilpīgas apstiprināšanas procedūras. Plānots, ka saules PV iekārtu jauda palielināsies četrkārtīgi: no 54 GW 2020. gadā līdz 200 GW 2030. gadā. **Visas piemērotās ēku jumtu virsmas turpmāk būs jāizmanto saules enerģijas tehnoloģiju izvietošanai.** Šāda prasība tiks ieviesta kā obligāta attiecībā uz jaunām komerciālām ēkām, un ar to būs jārēķinās, ceļot jaunas privātmājas. Turklāt ir plānots, ka ievērojami paplašināsies vēja parki selgā, no pašreizējiem 7,8 GW (2020. gadā) pieaugot līdz 70 GW 2045. gadā.

Lai gan kopienu enerģijai Vācijā ir senas tradīcijas un tā ir īpaši dinamiski attīstījusies laikā no 2008. līdz 2013. gadam, pēdējos gados enerģijas kooperatīvu un citu kopienu enerģijas iniciatīvu attīstība ir ievērojami palēninājusies. Tas ir saistīts arī ar 2017. gadā notikušo pāreju uz izsolēs balstītu atbalsta shēmu. Izsoles shēmā, kura nosaka vēja un saules PV parkiem paredzēto kompensāciju, kopienu enerģijas grupām ir arvien grūtāk konkurēt ar komerciālajiem attīstītājiem un lielākiem pretendentiem.

Jaunās koalīcijas mērķis ir stiprināt kopienu enerģiju kā svarīgu elementu, lai veicinātu vietējās sabiedrības atbalstu un uzlabotu satvarnosacījumus atbilstoši ES tiesību aktu tvērumam. Koalīcija ir apņēmusies **veicināt elektroenerģijas kopīgošanu un izskatīt iespēju izveidot fondu, lai kopienu enerģijas grupām segtu ar to iniciatīvām saistītos riskus.** Jaunā valdība plāno pilnībā izmantot **de minimis noteikumus atbalsta piešķiršanā.** Mērķis ir arī **vienkāršot un attīstīt organizatoriskos modeļus, kuros dzīvojamās mājas īpašnieks pats ražo elektroenerģiju (saules PV tehnoloģijas uz ēku jumtiem) un pārdod to saviem īrniekiem (landlords-to-tenant electricity models) un veicināt apkaimju koncepciju izstrādi un ieviešanu.**

Izvērtējot perspektīvu attiecībā uz fonda izveidi kopienu enerģijas iniciatīvu risku apdrošināšanai, Federālā Vides aģentūra (Umweltbundesamt) ir nesen publicējusi pētījumu, kurā analizēts, kā varētu tikt veidota kopienu enerģijas finansēšanas programma, kura saglabātu daudzveidību dalībnieku vidū un, sniedzot atbalstu AEK projektu sagatavošanai, adresētu un palīdzētu novērst/ samazināt virkni finanšu risku, kuri pastāv AEK piedaloties izsoles konkursa shēmā.^[1] **Tām AEK, kuru piedāvājumi izsolēs būtu veiksmīgi, piešķirtais finansējums būtu jāatmaksā.** Arī COME RES iesaka sniegt bezmaksas konsultācijas AEK, lai palīdzētu tām plānot dzīvotspējīgus projektus un paaugstinātu iespējas iegūt līguma slēgšanas tiesības.

1 Pētījumu sagatavoja Lietišķās ekoloģijas institūts (Öko-Institut) un Enerģētikas un vides tiesību pētniecības fonds (Stiftung Umweltenergie recht). Pētījuma kopsavilkumu angļu valodā var [lejupielādēt šeit](#).

Veniamin-Kraskov / Dreamstime

ITĀLIJA

2021. gada 8. maijā stājās spēkā Likums Nr. 5317, kas plašāk pazīstams kā “2019.-2020. gada Eiropas deleģētais akts”, ar kuru valdībai ir uzdots pārņemt abu direktīvu - AEDII un Direktīvas 2019/944/ES par kopīgiem nosacījumiem attiecībā uz elektroenerģijas iekšējo tirgu - nosacījumus. Oficiālajā vēstnesī 2021.gada 30. novembrī tika publicēts Likumdošanas dekrēts 199/2021, ar ko īsteno AEDII, Dekrēts stāties spēkā 2021.gada 15. decembrī. Dekrētā minētie pasākumi ievieš vairākus nozīmīgus jauninājumus enerģijas kopienām, mudinot tās izstrādāt sarežģītākas iniciatīvas attiecībā uz teritoriālo tvērumu, ietekmi uz elektroenerģijas sistēmu un vietējo dalībnieku iesaisti. Galvenie jauninājumi ir **AEK elektrostaciju jaudas robežas palielināšana (< 1 MW) un elektrostaciju un gala ietotāju pieslēgšana vienai un tai pašai primārajai apakšstacijai**. Šīm izmaiņām ir nozīmīgs potenciāls apmierināt plašākas kopienas (ne tikai dažu māsaimniecību, kā tas bija sākotnējos AEDII pārņemšanas nosacījumos, kuri būtiski ierobežoja AEK elektrostaciju jaudu) nodrošināšanu ar elektroenerģiju.

Turpmākajās nedēļās noteikumi, kas piemērojami AEK un kolektīvajām pašpatēriņa shēmām, tiks atjaunināti atbilstoši noteiktajai aptvertās teritorijas paplašināšanai (un attiecīgajiem ieguvumiem, ko AEK sniedz tīklam); tiks arī atjauninātas atbalsta iniciatīvas, un, iespējams, tās varēs mērķtiecīgāk izmantot, lai atbalstītu konkrētas tehnoloģijas un attiecīgas jaudas elektrostācijas, kuras ir AEK rīcībā.

BEĻĢIJA

Beļģiju un jo īpaši Flandriju var uzskatīt par labu piemēru abu enerģijas kopienu definīciju pārņemšanas gaitai. Ir publicēts Enerģijas dekrēts ar vienotu “enerģijas kopienas” ietvara (lietussarga) formulējumu un nelielām atšķirībām IEK un AEK jēdzienos. Enerģijas dekrēta preambulā ir sīkāk paskaidrots, ka enerģijas kopienu mērķis ir stiprināt iedzīvotāju, vietējo pārvaldes iestāžu, nekomerciālo institūciju un uzņēmumu iesaisti, lai sabiedrība ātrāk pieņemtu enerģētikas pārkārtošanos un atjaunojamo energoresursu projektu attīstība notiktu straujāk.

ES direktīvās uzskaitītie principi ir iekļauti Flandrijas Enerģijas dekrētā, taču tie ne vienmēr ir detalizēti izklāstīti. Tā vietā ir noteikta prasība AEK statūtos izstrādāt noteikumus, kas reglamentē AEK kontroli, autonomiju, kā arī tiesības un pienākumus. Turklāt AEK dalībnieki var būt tikai tie, kuru dalība enerģijas kopienās nav viņu primārā profesionālā darbība. Dekrētā nav noteikts, kurām juridiskajām personām ir atļauts veidot enerģijas kopienu, bet domājams, ka kritēriji, kas piemērojami AEK, būs attiecināmi tikai uz kooperatīviem un bezpeļņas organizācijām.

Visbeidzot, tiesiskais regulējums ievieš sistēmu, lai nodrošinātu AEK uzraudzību un pārraudzību. Konkrēti, katra AEK paziņo Flandrijas regulatoram (VREG) par darbībām, ko tā veic, un jebkādām izmaiņām tās sastāvā vai veidā, kā tā definē un pielieto tehniskā vai ģeogrāfiskā tuvuma jēdzienu.

MALJANO ALPI (MAGLIANO ALPI) ATJAUNOJAMĀS ENERĢIJAS KOPIENA:

Maljano Alpi pilsētā, kura atrodas Pjemontas reģiona dienvidos un kurā dzīvo aptuveni 2200 iedzīvotāju, 2020.gadā tika izveidota Itālijas pirmā AEK pēc tam, kad Itālijā ieviesa AEK veicinošā ietvara elementus atbilstoši ES direktīvām. Šī AEK ar nosaukumu “Enerģijas Rātsnams” tika izveidota pēc pilsētas vietējo iestāžu iniciatīvas un galvenokārt ar vietējo MVU pūliņiem, tās rīcībā sākotnēji bija 20 kV saules PV iekārtas, novietotas uz rātsnama jumta un savienotas ar piecām māsaimniecībām, skolu un bibliotēku. Tādējādi Maljano Alpi modelim pamatā ir kolektīvs pašpatēriņš un elektroenerģijas kopīgošana starp ēkām un AEK dalībniekiem, AEK biedri, patērējot saražoto elektroenerģiju, gūst labumu no samazinātiem elektrības rēķiniem, turklāt viņiem bez maksas ir pieejami arī elektrotransportlīdzekļu uzlādes punkti. Pašvaldība palīdzēja uzstādīt viedos skaitītājus un datu pārvaldības sistēmas, kas sadala un kontrolē elektroenerģijas plūsmas starp ražošanas un patēriņa punktiem.

CER Magliano Alpi, Comunità Energetica Rinnovabile

Pēc tam regulators publicē šo informāciju savā tīmekļa vietnē. **Tas palīdzēs nodrošināt, ka attiecīgais jēdziens netiek izmantots ļaunprātīgi, un vairo uzticēšanos.** Tomēr trūkums ir tas, ka nav izstrādāta procedūra, kas liktu regulatoram novērtēt, vai enerģijas kopienas, kas par sevi paziņojušas, atbilst Enerģijas dekrēta prasībām.

SPĀNIJA

Lai gan tāda veicinoša ietvarkopuma, kas pilnībā atbilstu AEDII viestajām cerībām, vēl nav, interese par AEK Spānijā ievērojami palielinās gan publiskajā, gan privātajā sektorā. Valsts un reģionālās pārvaldes iestādes ir veikušas būtiskus pasākumus, lai veicinātu AEK veidošanos to teritorijās. Līdz ar to AEK sāk uzskatīt par neatņemamu sastāvdaļu stratēģiskajos un politiskajos plānos, piemēram, Spānijas Ekonomikas atveseļošanās plānā, nacionālajā Enerģētikas un klimata plānā un Spānijas 2050. gada stratēģijā pārejai uz aprites un oglekļa neitrālu ekonomiku. Tomēr Spānijā AEK attīstībai joprojām ir būtiski šķēršļi.

Spānijas tiesību aktos AEK definīcija ir tiešā veidā pārņemta no AEDII un attiecīgi AEK ir iekļautas starp elektroenerģijas tirgus dalībniekiem. Lai gan pārņemšanas process noteikti vēl nav beidzies, juridiskā neskaidrība attiecībā uz AEK definīciju un uz AEK attiecināma specifiska tiesiskā regulējuma trūkums padara juridisko nenoteiktību par vienu no galvenajiem šķēršļiem AEK attīstībai.

Vēl vienu šķērslī rada attāluma ierobežošana starp elektrības ražošanas un patēriņa vienībām līdz 500 metriem un pašpatēriņa ierobežošana ar zemsprieguma tīkla iekārtām. Šie ierobežojumi izriet no kolektīvo pašpatēriņu reglamentējošā tiesību akta, ko pašlaik izmanto AEK vajadzībām, jo ES direktīva nav pilnībā vēl pārņemta. Minētā attāluma ierobežojuma dēļ ir ļoti grūti izveidot AEK, kurā būtu nozīmīgs mājsaimniecību skaits, savukārt sprieguma ierobežojuma dēļ vidējā sprieguma tīklam pieslēgtās ēkas un patērētāji, piemēram, atsevišķi uzņēmumi, rūpniecība vai publiskās pārvaldes iestādes, paliek neapverti.

Neskatoties uz iepriekš norādīto, valsts un reģionālās valdības pašlaik ir ļoti ieinteresētas atbalstīt AEK veidošanos. Šie centieni ir īpaši svarīgi, ņemot vērā AEK specifiku, konkurējot par piekļuvi kompensācijas sistēmām. Piemēram, 2021. gada oktobrī notikušajā nacionālajā atjaunojamās enerģijas izsolē 9% no piešķirtās jaudas (300 MW) tika rezervēti iekārtām ar "aktīvu iedzīvotāju līdzdalību".

Pēdējā gada laikā ir palielinājusies arī valsts un reģionālo administrāciju īstenoto pasākumu nozīme, veidojot AEK attīstības veicināšanai paredzētās atbalsta sistēmas. Piemēram, **Ekoloģiskās pārejas ministrija ir piešķirusi 100 miljonus eiro lielas subsīdijas AEK veicināšanai.** Vēl viens piemērs ir Basku Zemes valdības sniegtais vispusīgais tehniskais, juridiskais un finansiālais atbalsts AEK veidošanās sākuma posmā.

HACENDERA SOLAR ATJAUNOJAMĀS ENERĢIJAS KOPIENA:

Hacendera Solar, kas darbojas kopš 2020. gada, ir Spānijas pirmā AEK lauku apvidū - nelielajā Kastilfrio de la Sjerra [Castilfrio de la Sierra] ciematā. To kā pilotprojektu izveidoja Spānijas pārvaldes sistēmas operators (Red Eléctrica de España jeb REE) un enerģijas kooperatīvs Megara Energía, sadarbībā ar vietējo pašvaldību. Lauku enerģijas kopienas prototipa pamatā ir līdzdalības modelis; tajā ir iesaistīta ciemata pašvaldība (publiskās ēkas) un vietējie iedzīvotāji (37 iedzīvotāji). Hacendera Solar izveide pārbaudīs, cik dzīvotspējīgas lauku apvidos ir AEK, kurām pamatā ir kolektīvais pašpatēriņš apvienojumā ar rezerves nodrošināšanu iespējamai situācijai, kurā "no ārienes" nevarēs piegādāt elektrību. AEK dalībnieku pamatgrupu izveidoja vietējās pārvaldes iestādes. Pamatgrupa izstrādāja AEK uzsākšanas plānu, tā novērtē AEK līdz šim veiktās aktivitātes un attīstības potenciālu. Pamatgrupa arī atrod citas AEK ieinteresētās personas/puses un ir izveidojusi sabiedroto tīklu, kā arī izvērtē iedzīvotāju iespējamo pretestību AEK izveidei un darbībai.

Red Eléctrica de España

JĀPANĀK LIELĀJS PROGRESS

Kā redzams iepriekšminētajos piemēros, iedzīvotāju dibināti, decentralizēti, demokrātiski un digitalizēti atjaunojamās enerģijas ražošanas un patēriņa veidi kļūst plaši izplatīti un, visticamāk, nākamajos gados būs vērojama to strauja izaugsme. Būs svarīgi, lai jaunās veicinošās sistēmas un finanšu atbalsts nodrošinātu, ka arī jau esošās enerģijas kopienas var izmantot finansēšanas programmas un subsīdijas, lai uzsāktu jaunas darbības un radītu papildus

ekonomiskos, sociālos un vides ieguvumus. Ir redzami nozīmīgi soļi pareizajā virzienā, un šobrīd ir ļoti svarīgi, lai visas dalībvalstis sūtītu skaidrus un iedrošinošus signālus esošajām un nākotnes enerģijas kopienām. Jo īpaši valstu valdībām ir ieteicams apsvērt nozīmīgā ES Atveseļošanas un noturības mehānisma līdzekļu atvēlēšanu AEK izveidei, to turpmākam atbalstam un darbības pilnveidošanai, kā to dara, piemēram, Itālija.

Kontakti

✉ info@come-res.eu
 🐦 @comeres_eu
 in COME RES project
 🌐 www.come-res.eu

Projekta koordinators

Environmental Policy Research Centre
 Freie Universität Berlin
 Dr. Maria Rosaria Di Nucci

Šis projekts ir saņēmis finansējumu no Eiropas Savienības pētniecības un inovācijas programmas „Apvārsnis 2020” saskaņā ar līgumu Nr. 953040. Visu atbildību par dokumenta saturu uzņemas COME RES projekts. Dokuments neataina Eiropas Savienības oficiālo viedokli.

Partneri

